

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-28>

**CONTRAST OF WORD AND SILENCE
AT THE LEXICO-SEMANTIC LEVEL IN THE POETICS
OF RENÉ CHAR**

**КОНТРАСТ СЛОВА І МОВЧАННЯ НА ЛЕКСИКО-
СЕМАНТИЧНОМУ РІВНІ В ПОЕТИЦІ РЕНЕ ШАРА**

Ponomarenko T. O.

*Postgraduate Student at the Department
of English Philology and
Linguodidactics,
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Пономаренко Т. О.

*аспірант кафедри англійської
філології та лінгводидактики,
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Поняття контрасту має тривалу традицію осмислення в гуманітарному знанні й сягає ще античної філософської думки. Уже в працях Аристотеля протиставлення розглядалося як один із базових способів пізнання й аргументації, що забезпечує виявлення сутнісних ознак явищ через зіставлення протилежного. У цьому контексті контраст постає не лише як риторичний прийом, а як когнітивний механізм упорядкування досвіду, заснований на розрізненні й диференціації. Подальший розвиток ідеї протиставлення пов'язаний із діалектичною традицією, зокрема з філософією Гегеля, у якій напруження між протилежними початками розглядається як рушійний принцип мислення та смислотворення. У лінгвістиці ХХ століття контраст осмислюється насамперед у межах структурного та функціонального підходів як форма організації мовної системи. У сучасних дослідженнях лінгвістики контраст розглядається як явище, пов'язане з виділенням відмінностей між мовними або смисловими одиницями. Р. Якобсон розробив концепцію функцій мови, серед яких поетична акцентує увагу на формі мовлення як значущому смислотвірному елементі. Завдяки цьому виділяються формальні відмінності, паралелізми та структурні опозиції у тексті, що забезпечує помітність протилежностей і, таким чином, сприяє створенню смислової динаміки у літературному мовленні [3]. У когнітивній перспективі Р. Ленгекер пояснює, що значення мовного виразу формується через профілювання та фокосування уваги на певних елементах концептуальної структури, тоді як інші елементи залишаються фоновими або імпліцитними. У цьому сенсі контраст у тексті можна розглядати як результат когнітивного виділення

важливих елементів проти периферійних, що підкреслює смислові відмінності і допомагає організувати сприйняття повідомлення [4].

У сучасних дослідженнях тексту контраст осмислюється також як текстотвірна та прагматично значуща категорія. Як наголошує Н. О. Гриня, контраст є «семантико-функціональною основою художнього тексту, що реалізується через динамічне протиставлення двох змістово-логічних та структурно-стилістичних планів викладу» [1, с. 87–90].

У цьому контексті контрастна опозиція мовчання / слово може бути осмислена як асиметричне лінгвістичне протиставлення, елементи якого належать до різних планів мовної репрезентації: слово функціонує як експліцитна, формально виражена одиниця, тоді як мовчання постає як результат редукції мовних засобів, що, однак, не нівелює його семантичної та прагматичної значущості. Такий підхід дозволяє трактувати мовчання не як позамовний феномен, а як структурно марковану складову поетичного тексту.

Поетичний дискурс створює особливо сприятливі умови для реалізації зазначеного контрасту, оскільки орієнтований на економію мовних засобів, ущільнення значення та активну роль імпліцитного смислу. Саме тому поетика Рене Шар становить репрезентативний матеріал для аналізу контрасту мовчання / слово як когнітивної домінанти. У його текстах мовчання вербалізується через лексичну селекцію, синтаксичну фрагментацію та прагматичну неповноту висловлювання, тоді як слово виконує функцію точкової актуалізації смислу, позначаючи межі його вербалізації. З огляду на це, дослідження контрасту мовчання / слово в поезії Р. Шара доцільно здійснювати в лінгвістичному й лінгвокогнітивному ключі, зосереджуючись на конкретних мовних засобах його репрезентації та на тих когнітивних ефектах, які вони породжують у процесі інтерпретації поетичного тексту.

У творах Р.Шара слово і мовчання виступають як полярні одиниці, через які письменник передає складність внутрішнього світу людини, її почуттів, пам'яті та процес творення. Слово у Р.Шара функціонує як дія, прояв емоцій і носій пам'яті, тоді як мовчання відкриває простір прихованого, внутрішнього усвідомлення. Контраст між цими двома полюсами не лише структурно організовує текст, а й створює глибоку емоційну та смислову напругу, яка дозволяє читачеві відчути внутрішню динаміку героя.

Метафори й порівняння у творах Р.Шара часто підкреслюють цю полярність: слово оживляє і діє, мовчання зосереджує на прихованому і незвіданому. Наприклад, метафора зору замість голосу у рядку *«Les yeux seuls sont encore capables de pousser un cri»* показує,

як мовчання набуває фізичної форми, а слово переживається через дію. Утвердження сили слова через жіночий голос описано так: «*La Verbe de la femme donne naissance à l'inespéré mieux que n'importe quelle aurore*», де слово стає джерелом народження нового, а тиша залишає простір очікування. Протиставлення слова і холодного, статичного мовчання підкреслюється у рядку «*Parole, orage, glace et sang finiront par former un givre commun*», де активне слово протиставлене нерухомості й пасивності.

Р.Шар активно використовує повтори та паралелізм для посилення контрасту: «*Le souvenir est sans force contre la mémoire. Le bonheur ne monte plus*» демонструє протиставлення сили слова (пам'ять) і безсилля мовчання. Повтор у рядках «*Amer avenir, amer avenir, bal parmi les rosiers...*» підкреслює значущість слова, тоді як мовчання стає виразом глухоти часу. Або, як у рядках «*Nous devons surmonter notre rage et notre dégoût, nous devons les faire partager...*», активне слово протиставляється пасивності мовчання емоцій.

Контраст між словом і мовчанням у Р.Шара також проявляється через протилежні значення та образи: «*L'acquiescement éclaire le visage. Le refus lui donne la beauté*», деслово (підтвердження) протиставляється мовчанням (відмові). У рядку «*Les cendres du froid sont dans le feu qui chante le refus*» мовчання уявне як «*cendres du froid*», тоді як слово оживає у «*feu qui chante*». Мовчання часу протиставлене активній присутності слова в рядку «*L'éternité n'est guère plus longue que la vie*». Р.Шар використовує інверсію та синтаксичний контраст: слово проявляється через активні дії, тоді як мовчання передається пасивністю або відсутністю подій. Наприклад, «*Fidèles et démesurément vulnérables, nous opposons la conscience de l'événement au gratuit*» або «*Être du bond. N'être pas du festin, son épilogue*» демонструють різницю між активною позицією та станом мовчання. Номінація і субстантивізація роблять мовчання символічним і містичним. Ангел у «*Intelligence avec l'ange, notre primordial souci*» уособлює неперевершене мовчання, тоді як слово поета «*Le poète, conservateur des infinis visages du vivant*» оживляє світ, залишаючи мовчання світу статичним. Внутрішня боротьба між мовчанням і висловленням показана у рядку «*Inexorable étrangeté ! D'une vie mal défendue, rouler jusqu'aux des visés du bonheur*».

Через стислість і еліпсис Р.Шар підкреслює вагу слова через паузу: «*Le silence du matin. L'appréhension des couleurs. La chance de l'épervier*» чи «*J'écris brièvement. Je ne puis guère m'absenter longtemps*» демонструють, як мовчання надає слову значущості. Мовчання часто зображене як фізичне або обмежувальне явище: «*Nous sommes pareils à ces crapauds qui dans l'austère nuit des marais s'appellent et ne se voient*».

pas» або «*Nous sommes pareils à ces poissons retenus vifs dans la glace des lacs de montagne*» показують, як тиша стає пасткою, обмежуючи можливість сказати слово. Живе слово і дія протиставлені мертвій красі мовчання у рядку «*La fleur tracée, la fleur hideuse, tourne ses pétales noirs dans la chair folle du soleil*».

На лексико-семантичному рівні Р.Шар формує чіткі опозиції: слово / мовчання, життя / смерть, свобода / обмеження. Слово відображає зовнішній світ і формує соціальні, етичні та емоційні дії, тоді як мовчання відкриває простір для містичного, прихованого осмислення. Інфінітиви та номінації надають слову характер дії, а мовчання стає інструментом філософського роздуму («*Être stoïque, c'est se figer...*», «*Être le familier de ce qui ne se produira pas...*»). Повторення, паралелізм і метафори дозволяють передати ритм і емоційну динаміку: слово створює рух, мовчання підтримує паузу і внутрішню напруженість.

Таким чином, у творах Р. Шара слово та мовчання не просто протиставлені, а взаємодіють, формуючи багатошарову систему смислів. Слово оживляє, активує і впливає на світ, тоді як мовчання створює внутрішній простір для рефлексії, містичного переживання та відчуття невисловленого. Завдяки опозиціям, повтору, паралелізму, номінаціям і метафорам поет передає динаміку внутрішнього світу героя та складність поетичного дискурсу

Література:

1. Гриня Н. О. Контраст як семантико-функціональна категорія тексту (на матеріалі лексикографічних джерел та лінгвістичних учень). *Вісник Львівського університету. Серія : Іноземні мови*. 2012. Вип. 19. С. 87–91.
2. Char R. *Fureur et mystère*. Paris : Gallimard, 1967. 224 p.
3. Jakobson R. *Linguistics and Poetics. Style in Language* / ed. T. Sebeok. Cambridge : Massachusetts Institute of Technology Press, 1960. P. 350–377.
4. Langacker R. W. *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2008. 562 p.